

Innhold

Forord	5
Del 1	
Bakgrunnskunnskap	17
KAPITTEL 1 Litt historikk	19
Medikamentell behandling i psykiatrien før de moderne psykofarmaka	19
Litium – et gammelt medikament som finner ny anvendelse	21
Antipsykotika – de første effektive legemidlene mot psykose	22
Nye angstdempende legemidler	24
Antidepressiver – de første legemidlene med virkning på alvorlige depresjoner	25
Psykostimulantia	27
Psykosomimetika	27
Klassifisering.....	27
KAPITTEL 2 Hva er det psykofarmaka virker på?	30
Litt basal nevrofysiologi	
Synapser og transmittere	30
Reseptorer.....	31
Funksjonen til noen psykofarmakologisk viktige transmittere	33
Serotonin.....	34
Dopamin	37
Noradrenalin	39
Histamin.....	40
GABA	40
Glutamat	41
Acetylkolin	41

KAPITTEL 3 Faktorer som påvirker effekten av psykofarmaka	43
Informasjon og medvirkning.....	43
Placebovirkning og betingede reaksjoner.....	44
Individuelle faktorerets betydning.....	47
Lidelsens art.....	47
Kjønn og alder.....	48
Genetiske faktorer.....	49
Psykologiske faktorer og personlighet.....	50
Betydningen av alkohol, røyking og koffein.....	50
Noen generelle farmakologiske momenter.....	51
Generelt om dosering.....	51
Administrasjonsveien.....	52
Fordeling av døgndosen.....	53
Kronofarmakologi.....	53
Virkningsprofilens tidsavhengighet.....	54
Hva skjer etter avbrutt behandling?.....	55
Interaksjoner og kombinasjonsbehandling.....	56
Utnyttelse av legemiddeleffekten.....	57
KAPITTEL 4 Farmakokinetikk	58
Plasmakonsentrasjonen og hva den kan fortelle.....	58
Plasmakonsentrasjonskurven.....	60
Biologisk tilgjengelighet og førstepassasjeeffekten.....	64
Metabolisering og utskillelse.....	65
Nærmere om cytokrom P-450-systemet.....	67
Farmakokinetisk interaksjon.....	69
Serumkonsentrasjonsmålinger.....	70
KAPITTEL 5 Vurdering av legemiddelforsøk	72
Ukontrollerte forsøk og placeboeffekt.....	72
Kontrollerte forsøk.....	73
Utvalget av pasienter.....	74
Antall pasienter i forsøket.....	75
Doseringen av legemidlene.....	76
Behandlingens varighet.....	76
Bruken av måleinstrument.....	77
Håndtering av dropouts.....	79
Den problematiske p-verdien.....	80
Metaanalyser.....	81
Sponsorbias?.....	82

Del 2

De ulike psykofarmaka 85

KAPITTEL 6 Antipsykotika 87

Virkningsmekanisme 88

 Virkning på kompleks atferd 89

 Virkning på elementær atferd, vegetative og endokrine funksjoner 90

 Virkning på EEG 94

 Virkning på biokjemiske funksjoner 95

Generelle kliniske aspekter 102

 Terapeutiske virkningskomponenter 102

 Høydose- og lavdoseantipsykotika 107

 Generelt om indikasjoner og prognostiske faktorer 108

 Hvor dyptgripende er virkningen av antipsykotika? 109

 Generelt om dosering 109

 Depotantipsykotika 113

 Antipsykotikas farmakokinetikk 115

 Kombinasjonsbehandling 118

 Bivirkninger og komplikasjoner: overblikk 121

 Nevrologiske bivirkninger 123

 Psykiske bivirkninger 134

 Vegetative og kardiovaskulære bivirkninger 136

 Bivirkninger fra huden 141

 Hematologiske komplikasjoner 142

 Leverkomplikasjoner 143

 Andre bivirkninger og komplikasjoner 143

 Akutt toksisitet 144

 Interaksjoner 145

 Tilvenning og abstinens 145

 Kontraindikasjoner 146

Grupper og enkeltlegemidler 146

 Førstegenerasjons antipsykotika 148

 Annengenerasjons dopamin/serotoninaktive antipsykotika 163

KAPITTEL 7 Antidepressiver 192

Virkningsmekanismer 193

 Opptakshemmere 194

 Presynaptiske alfa₂-blokkere 205

 Monoaminoksidasehemmere (MAOH og RIMA) 207

Generelle kliniske aspekter	210
Terapeutiske virkningskomponenter	210
Generelt om indikasjoner og prognostiske faktorer	213
Generelt om dosering av antidepressiver	221
Farmakokinetikk	222
Bivirkninger og komplikasjoner	226
Antidepressiver under graviditet og amming	235
Farmakodynamisk interaksjon med andre legemidler	237
Misbruk?	240
Akutte forgiftninger	241
Relativ forekomst av bivirkninger	243
Grupper og enkeltlegemidler	244
Uselektive monoaminopptakshemmere	245
Selektive serotoninopptakshemmere (SSRI)	253
Serotonin-noradrenalinopptakshemmere (SNRI)	265
Selektive noradrenalinopptakshemmere	271
Noradrenalin-dopaminopptakshemmere	273
Reseptorblokkere	275
Monoaminoksidasehemmere	279
Andre legemidler med antidepressiv virkning	286
KAPITTEL 8 Litium og andre midler mot bipolare lidelser	292
Litium	292
Kjemi og farmakologi	292
Farmakokinetikk	298
Kliniske særtrekk, indikasjoner	300
Dosering	305
Forundersøkelser og kontroll	307
Bivirkninger	308
Litiumforgiftning	313
Interaksjon med andre legemidler	313
Avsluttende kommentar om litium	314
Antiepileptika som brukes i behandling av bipolare lidelser	315
KAPITTEL 9 Anxiolytika	326
Benzodiazepiner	326
Virkningsmekanisme	327
Generelle kliniske aspekter	334
Generelt om indikasjoner	338

Generelt om dosering	338
Farmakokinetikk	340
Bivirkninger og komplikasjoner.....	343
Akutt toksisitet.....	345
Abstinens.....	345
Forbruk, misbruk og avhengighet.....	347
De enkelte benzodiazepinene.....	350
Andre anxiolytika	357
KAPITTEL 10 Andre legemidler	366
Hypnotika	366
Benzodiazepin-sovemidler.....	366
Benzodiazepin-beslektede sovemidler.....	368
Andre sovemidler.....	370
Legemidler mot ADHD	374
Antiparkinsonmidler.....	378
Legemidler mot avhengighetslidelser.....	378
Midler mot nikotinavhengighet.....	378
Midler mot alkoholavhengighet.....	383
Midler mot opioidavhengighet.....	390
Del 3	
Behandling av de enkelte lidelsene.....	399
KAPITTEL 11 Behandling av schizofreni og beslektede psykoser.....	401
Biologi og mulige biologiske angrepsmål	403
Behandlingsstrategi	407
Behandlingsmål	407
Legemidlenes plass i behandlingen.....	408
Når skal man starte medikamentell behandling?.....	408
Hvor lenge skal man fortsette antipsykotikabehandling?.....	409
Praktisk gjennomføring av medikamentell behandling	412
Behandling i akutt fase	412
Langtidsbehandling	422
Prognose og miljøfaktorer	425

KAPITTEL 12 Behandling av depresjon	428
Diagnostikk og klassifisering	428
Biologi og mulige biologiske angrepsmål	432
Genetikk	432
Endringer i hjernens bygning og funksjon	432
Forstyrrelse av monoaminfunksjoner	433
Stress, hormoner og depresjon	434
Forstyrrelse av døgnrytmer	436
Forstyrret cellemembranfunksjon	437
Behandlingsstrategi	438
Behandlingsmål	438
Legemidlenes plass i behandlingen	438
Hvor effektive er antidepressiver?	440
Faser i behandlingen	442
Valg av antidepressiv	442
Kombinasjonsbehandling	447
Generelt om dosering	450
Praktisk gjennomføring av behandling med antidepressiver	451
Behandling i akutt fase	451
Behandling av non-respondere	453
Behandling i vedlikeholdsfasen	459
Langtids profylaktisk medikasjon	460
Noen alternative biologiske behandlingsmetoder	462
Søvndeprivasjon	462
S-adenosyl-metionin (SAM)	463
Antiglukokortikoidbehandling	463
Andre muligheter	464
Avsluttende kommentar	464
KAPITTEL 13 Behandling av bipolar lidelse	466
Diagnostikk og klassifisering	466
Biologi og mulige biologiske angrepsmål	470
Behandlingsstrategi	471
Behandlingsmål	471
Generelt om legemiddelbruk ved bipolar lidelse	471
Kombinasjonsbehandling	473
Behandling av de ulike fasene av bipolar lidelse	473
Akutt mani	474
Bipolar depresjon	475

Langtidsprofylakse ved bipolar lidelse uten raske vekslinger	478
Behandling av raskt vekslende bipolar lidelse	479
Andre behandlingsmetoder ved bipolar lidelse	480
KAPITTEL 14 Behandling av angst- og tvangslidelser	482
Generalisert angstlidelse	482
Biologi	482
Indikasjon for behandling	483
Legemidler og/eller psykoterapi?	484
Når skal man begynne medikasjonen?	485
Hvem har best effekt av anxiolytika?	486
Valg av legemiddel ved generalisert angstlidelse	487
Hvor lenge skal man fortsette medikasjonen?	489
Panikk lidelse	490
Biologi	490
Indikasjon for behandling	491
Legemidler og/eller psykoterapi?	491
Valg av legemiddel	492
Sosial fobi	493
Indikasjon for behandling	494
Legemidler og/eller psykoterapi?	494
Valg av legemiddel	494
Spesifikke fobier	495
Posttraumatisk stresslidelse	496
Biologi	496
Indikasjon for behandling; legemidler eller psykoterapi?	497
Valg av legemiddel	498
Hvor lenge skal man fortsette behandlingen?	498
Tvangslidelse	498
Biologi	499
Indikasjon for behandling; legemidler eller psykoterapi?	500
Valg av legemiddel	501
Hvor lenge skal man fortsette behandlingen?	502

KAPITTEL 15 Behandling av alkoholproblemer	503
Behandling av alkoholavhengigheten som sådan	505
Disulfiram (Antabus).....	506
Naltrekson (Revia).....	506
Nalmefen (Selincro)	507
Akamprosot (Campral)	507
Antidepressiver.....	508
Andre legemidler	508
Behandling av akutt alkoholintoksikasjon.....	509
Behandling av alkoholabstinens	510
Behandling av komplikasjoner til kronisk alkoholavhengighet	512
KAPITTEL 16 Behandling av søvnforstyrrelser	514
Diagnostikk og behandlingsindikasjon.....	515
Generelt om behandling av insomni.....	515
Generelt om bruk av sovemidler.....	517
Er det indikasjon for langtids bruk av sovemidler?	518
«Hangover», rebound insomni og misbruk	519
Ikke-medikamentell behandling av insomni.....	520
Behandling av noen andre søvnforstyrrelser.....	522
Døgnrytmeforstyrrelser	522
Søvnapné.....	523
Restless legs.....	523
Nattlig myoklonus.....	523
KAPITTEL 17 Bruk av psykofarmaka i høy alder	524
Farmakokinetiske og farmakodynamiske særtrekk hos eldre	524
Spesielle problemer ved bruk av psykofarmaka hos eldre.....	526
Behandling av spesielle problemer	527
Depresjon	527
Demens.....	529
Psykotiske tilstander i høy alder	533
Agitasjon, uro og aggressivitet	534
Angst og søvnløshet.....	536

KAPITTEL 18 Psykofarmaka hos barn og ungdom	539
Angst.....	539
Depresjon og bipolar lidelse	540
Tvangslidelse	541
Psykotiske og autistiske lidelser	542
Tics-tilstander	542
Hyperkinetiske forstyrrelser / ADHD.....	543
Spiseforstyrrelser	544
Behandling av anoreksi.....	546
Behandling av bulimi.....	547
 KAPITTEL 19 Bruk av psykofarmaka ved personlighets- og atferdsforstyrrelser	 548
Medikamentelle behandlingsmuligheter.....	549
Emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse (Borderline Personality Disorder)	550
Paranoid, schizoid og schizotypal personlighetsforstyrrelse	551
Dyssosial personlighetsforstyrrelse	551
Dramatiserende personlighetsforstyrrelse.....	552
Tvangspreget personlighetsforstyrrelse.....	552
Engstelig og avhengig personlighetsforstyrrelse.....	552
Vane- og impulsforstyrrelser	552
Aggressivitet	553
 Referanser.....	 556
 Legemidler	 580
 Stikkord.....	 583